

Lydoverføringsaken

IJ-nr 2012-05

HR-2012-458-U - Rt-2012-380

INSTANS: Norges Høyesteretts ankeutvalg - Kjennelse.
DATO: 2012-03-01
DOKNR/PUBLISERT: **HR-2012-458-U - Rt-2012-380**
STIKKORD: Straffeprosess. Lydoverføring.
SAMMENDRAG: Saken gjaldt tingrettens tillatelse til lydoverføring fra hovedforhandling i straffesak til et bi-rom som ble disponert av aktoratet i samme bygning som hovedforhandlingen foregikk. Ankeutvalget fant det klart at privat overføring av lyd - så langt slik overføring ikke antar form av overføring « for radio » - ikke er omfattet av forbudet i domstoloven § 131a. Tingrettens beslutning ble stadfestet.

Henvisninger: lov-1915-08-13-5-§131a (DI § 131a),
SAKSGANG: Stavanger tingrett - Gulating lagmannsrett - Høyesterett **HR-2012-458-U**, (sak nr. 2012/328), straffesak, anke over kjennelse.
PARTER: A (advokat Bjørn Stordrange) mot Den offentlige påtalemyndighet.
FORFATTER: Stabel, Bårdsen og Matheson.

Henvisninger i teksten: lov-1915-08-13-5-§133 (DI § 133), lov-1915-08-13-5-§124 (DI § 124), lov-1915-08-13-5-§198 (DI § 198), lov-1981-05-22-25-§93c (Strpl § 93c), lov-1981-05-22-25-§108 (Strpl § 108), lov-1981-05-22-25-§377 (Strpl § 377), lov-2007-06-29-75 (Verdipapirhandellov)

Skriv merknad

- (1) Saken gjelder tingrettens tillatelse til lydoverføring fra hovedforhandling i straffesak til et bi-rom som disponeres av aktoratet i bygget der rettsmøtene finner sted.
- (2)

A er tiltalt for flere straffbare overtredelser av verdipapirhandelloven. Hovedforhandling i saken ble påbegynt 29. januar 2012, og skal etter planen vare frem til 29. juni 2012. Det er syv tiltalte i saken, og det planlegges ført ca. 130 vitner.

(3)

Stavanger tingrett traff 16. januar 2012 beslutning om lydopptak av forhandlingene. Det ble samtidig gitt tillatelse til at det kan overføres lyd i sann tid fra forhandlingene til det bi-rom aktoratet og dets hjelpere er gitt anledning til å disponere i Handelens Hus, med nærmere angitte begrensninger. Tiltalte begjærte 24. januar 2012 gjennom sin forsvarer, advokat Bjørn Stordrange, omgjøring av tillatelsen. Begjæringen ble ved Stavanger tingretts beslutning 25. januar 2012 ikke tatt til følge. Tillatelsen ble imidlertid avgrenset til bare å gjelde overføring av vitneforklaringene. Den fullstendige slutningen lyder slik:

« Det gis tillatelse til at det kan overføres lyd i sann tid fra forhandlingene til det birom aktoratet og dets hjelpere er gitt anledning til å disponere i Handelens Hus. Lyden hentes fra det lydanlegg som benyttes av retten under forhandlingene.

Det er en forutsetning for rettens tillatelse at det ikke av denne lydstrømmen lagres opptak, eller at lydstrømmen direkte eller indirekte overføres videre fra dette rommet. Det understrekes at vitner som ikke ved rettens avgjørelse er gitt anledning til å overvære forhandlingene i forkant av egen forklaring, heller ikke skal gis mulighet til å overhøre forhandlingene gjennom denne linjen.

Overføringen av lyd til birommet kan først begynne når vitneførselen starter. Overføringen av lyd avsluttes når alle vitner er ført. »

(4)

A anket til Gulating lagmannsrett, og gjorde gjeldende at beslutningen savner hjemmel. Lagmannsretten avviste anken ved kjennelse 8. februar 2012, fordi tingrettens beslutning etter lagmannsrettens syn var uangripelig etter sin art, jf. straffeprosessloven § 377.

(5)

A har i rett tid påanket kjennelsen, og har i korte trekk anført:

(6)

Det var feil av lagmannsretten å avvise anken. Spørsmålet om retten etter domstolloven § 133 kan tillate lydoverføring til et rom kun påtalemyndigheten har tilgang til, gjelder en rettslig problemstilling som er overprøvbart. Tingrettens tillatelse savner hjemmel og er i strid med legalitetsprinsippet.

(7)

Det er lagt ned slik påstand:

« Overføring av lyd til birom i Handelens Hus tillates ikke. »

(8)

Påtalemyndigheten er kjent med anken, og har hovedsakelig vist til lagmannsrettens kjennelse. Det er lagt ned slik påstand:

« Anken avvises. »

- (9) **Høyesteretts ankeutvalg** bemerker at anken gjelder lagmannsrettens avvisning av anke over en realitetsavgjørelse i tingretten. Utvalget har da i utgangspunktet full kompetanse, jf. Rt-2001-568 og Rt-1996-1078.
- (10) I anken til lagmannsretten ble anført at tingrettens beslutning mangler hjemmel. Lagmannsretten tok ikke stilling til dette spørsmålet fordi den mente at avgjørelsen etter sin art er uangripelig, jf. straffeprosessloven § 377. Ankeutvalget vil peke på at slike avgjørelser kan påankes på det grunnlag at de hviler på en uriktig lovtolkning, jf. Rt-1997-1193 og Rt-1997-1192. Det var derfor feil av lagmannsretten ikke å ta stilling til lovanvendelsesspørsmålet, men å avvise anken.
- (11) Ut fra utvalgets kompetanse, og slik saken ligger an, er det naturlig at ankeutvalget tar stilling til lovanvendelsesspørsmålet fremfor å vurdere eventuell opphevelse av lagmannsrettens avgjørelse.
- (12) Tingretten har i sin beslutning av 25. januar 2012 uttalt at den « antar ... at domstolloven § 133 gir tilstrekkelig hjemmel for avgjørelsen » om overføring av lyd til det aktuelle bi-rommet aktoratet disponerer. Tingretten har ikke begrunnet sitt utgangspunkt om at tillatelsen krever hjemmel.
- (13) Tiltalte har i anken til Høyesterett bestridt at domstolloven § 133 gir slik hjemmel som tingretten tar utgangspunkt i. Utvalget forstår anken slik at tillatelsen til lydoverføring anses å innebære en utvidelse av den plikt vitnet har etter straffeprosessloven § 108 til å møte og avgi forklaring « overfor retten ». Det gjøres gjeldende at denne utvidelsen - som følge av at vitneplikten befinner seg på legalitetsprinsippets område - krever hjemmel. Ut over dette har heller ikke tiltalte begrunnet sitt utgangspunkt om at tillatelse til lydoverføring krever hjemmel.
- (14) Ankeutvalget vil peke på at det i norsk rettspleie gjelder et såkalt offentlighetsprinsipp. Dette grunnleggende prinsippet er lovfestet i domstolloven § 124. Der heter det i første ledd at rettsmøter er offentlige og at forhandlingene og rettsavgjørelsene kan gjengis offentlig, hvis ikke annet er bestemt i lov eller av retten i medhold av lov. Offentlighetsprinsippet innebærer etter dette at enhver har tilgang til lokale der det foregår rettsforhandlinger og rett til å referere fra forhandlingene, med mindre annet er bestemt i - eller i medhold av - lov.
- (15) For så vidt gjelder straffesaker bestemmer domstolloven § 131a at fotografering, filmopptak og « opptak for radio eller fjernsyn » under forhandlingene er forbudt, med mindre retten gir tillatelse til noe annet. Det er lagt til grunn at « opptak » også omfatter direkte overføringer, men da slik at forbudet bare rammer opptak og overføring for radio eller fjernsyn, jf. Bøhn, Domstolloven, side 398. Private lydopptak er ikke omfattet av forbudet, jf. Bøhn, Domstolloven, side 399.

- (16) Utvalget nevner at det for adgangen til opptak og overføring av lyd og bilde i sivile saker ikke finnes noen tilsvarende regulering som den som gjelder for straffesaker, jf. Bøhn, Domstoloven, side 401, se slik også Innst.O.nr.28 (1998-1999) pkt. 3.10.
- (17) Retten kan imidlertid - både i straffesaker og i sivile saker - etter domstoloven § 133 treffe bestemmelse om forbud mot private opptak, jf. Ot.prp.nr.35 (1978-1979). I proposisjonen på side 246 heter det:
« Dersom lydopptak forstyrrer forhandlingene (eller krenker domstolens verdighet), kan retten forby det i henhold til domstolslovens § 133, jf. § 198. Privat lydopptak vil kunne virke distraherende på dem som opptrer i retten, og siktede eller vitner kan føle et særlig ubehag ved å vite at deres forklaring tas opp på privat lydbånd, f eks med tanke på at opptaket kan bli misbrukt.
Noe generelt forbud mot privat lydopptak av forhandlingene antas det derimot ikke å være behov for. Hvor det er grunn til frykt for at opptaket kan bli misbrukt, er det ikke lett å tenke seg at betingelsene for å forby opptak skulle mangle. »
- (18) Kompetansen til å forby private lydopptak må gjelde tilsvarende for private lydoverføringer.
- (19) Utvalget legger ut fra disse utgangspunktene til grunn at det etter domstol- og prosesslovgivningens system er *begrensninger* i tilgangen til rettslokalet eller i adgangen til å formidle fra rettsforhandlingene som krever hjemmel, og ikke motsatt. For så vidt gjelder overføring av lyd fra hovedforhandling i straffesaker, er det - som allerede nevnt - bare overføring av lyd « for radio » som i utgangspunktet er forbudt. Etter utvalgets oppfatning er derfor privat overføring av lyd - så langt slik overføring ikke antar form av overføring « for radio » - ikke omfattet av forbudet.
- (20) Ankeutvalget finner det klart at overføring av lyd til bi-rom som aktoratet disponerer i samme bygning som hovedforhandlingen foregår, ikke er av en karakter som rammes av forbudet.
- (21) Ankeutvalget ser det videre slik at tingretten ved å « hjemle » tillatelse til den aktuelle lydoverføringen i domstoloven § 133, ikke har funnet grunn til å nedlegge forbud mot overføringen - slik bestemmelsen ellers gir domstolene adgang til. Tingretten har da også benyttet den kompetanse den har til å sette begrensninger for tillatelsen.
- (22) Høyesteretts ankeutvalg finner det klart at et vitne fortsatt møter og forklarer seg « overfor retten » i straffeprosessloven § 108s forstand, selv om lyd av forklaringen overføres i sann tid til et rom utenfor det lokalet der forklaringen avgis. Overføring av lyd endrer ikke hvem forklaringen avgis overfor, og representerer derfor ingen slik utvidelse av vitneplikten som ville ha krevd lovhjemmel.
- (23)

For ordens skyld nevnes at forslaget i Prop. 65 L (2011-2012) til et nytt annet ledd i straffeprosessloven § 93c om at retten kan beslutte at fornærmedes og etterlattes deltakelse i rettsmøter skal skje ved fjernmøte eller ved at de mottar lyd- og bildeoverføring fra rettslokalet på nærmere angitt sted, ikke kan forstås som uttrykk for noe annet syn på de rettslige utgangspunktene enn hva utvalget her har lagt til grunn. Lovforslaget tar utgangspunkt i en situasjon der rettslokalet har begrenset størrelse i forhold til plassbehovet. Pålegg om å overvære forhandlingene gjennom overføring av lyd og bilde, vil kreve lovhjemmel fordi pålegget fratrar de berørte den retten de ellers har til å være fysisk til stede i rettsmøtet, jf. straffeprosessloven § 93c slik den lyder i dag. Noe tilsvarende er ikke situasjonen i foreliggende sak.

(24)

Anken for så vidt gjelder lovanvendelsesspørsmålet, har etter dette ikke ført frem og tingrettens beslutning må stadfestes.

(25)

Kjennelsen er enstemmig.

Slutning:

Tingrettens beslutning stadfestes.